В. І. Кравець,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

V. Kravets,
post-graduate student of the Department of Finance,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

THE MAIN DIRECTIONS OF FINANCIAL POLICY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC TRANSFORMATION

У статті розкрито сутність фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку країни, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки. Обґрунтовано, що використовуючи інструменти фінансової політики держава здійснює значний вплив на обсяг та структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу, державних фінансів, рівень зайнятості, інфляції. Показано, що пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, поступове та виважене зростання показника монетизації, вдосконалення механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Визначено, що фінансова політика країни для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення системи прогнозування фінансово-бюджетних показників на середньо- та довгострокову перспективу.

The article describes the essence of financial policy as a component of socio-economic development of the country, which consists in the use and implementation of a set of relevant economic measures, mechanisms of financial and economic regulation in conjunction with the strategic priorities of the country's development in order to provide public needs, balanced, long-term development of the national economy. It is substantiated that using the financial policy instruments the state has a significant impact on the volume and structure of the gross domestic product, balance of payments state, public finances, employment rate, and inflation. It is shown that the priority directions of financial policy in the medium-term perspective should be to improve the institutional environment of financial regulation, increase the effectiveness of financial and budgetary planning and forecasting, gradual and balanced growth of the indicator of monetization, improvement of mechanisms of currency regulation, maintenance of a stable price level, strengthening of the relationship of financial regulation with the cyclical economic development, ensuring macroeconomic equilibrium. It is determined that the financial policy of the country to increase its effectiveness requires continuous improvement of the system of forecasting of financial and budgetary indicators in the medium and long-term perspective.

Ключові слова: фінанси, фінансова політика держави, фінансове регулювання, економічні перетворення, фінансовий механізм.

Key words: finances, financial policy of the state, financial regulation, economic transformation, financial mechanism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Формування та реалізація дієвої фінансової політики є важливою складовою механізму регулювання соціально-економічного розвитку країни. Глобалізаційні перетворення та значний ступінь відкритості вітчизня-

ної економіки обумовлюють необхідність вдосконалення інституційних механізмів та операційних важелів фінансового управління з урахуванням середньострокових завдань суспільного розвитку. Механізм фінансово-економічної політики повинен включати комплекс-

ну взаємодію інструментів, за допомогою яких забезпечується макроекономічна стабільність держави. В умовах економічних перетворень, доцільним та актуальним є удосконалення теоретико-методологічних засад фінансової політики, підвищення рівня її адаптивної ефективності в процесі регулювання економічних циклів, посилення дієвості механізмів підтримки конкурентоспроможності, обмеження монополій у різних секторах економіки. Важливим є посилення фінансової стійкості бюджетної системи, належне обґрунтування прогностичних значень бюджетних показників з урахуванням оцінки впливу поступового зниження частки видатків зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті. Разом з тим, на цьому етапі вдосконалення фінансово-економічних відносин, важливим є поглиблення сутності фінансової політики як складової соціально-економічного розвитку, удосконалення положень щодо впливу інструментів державного фінансового регулювання на соціальні та економічні процеси країни враховуючи інституційні особливості фінансової системи. Необхідним є активізація інвестиційної активності суб'єктів господарювання з підвищенням рівня ефективності капітальних інвестицій, в тому числі за рахунок використання механізмів державної підтримки та стимулюючих заходів бюджетно-податкової, грошово-кредитної політики. Потребують підвищення рівня обґрунтованості пріоритетні напрями фінансової політики виходячи з основних завдань соціально-економічного розвитку, циклічної динаміки економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері фінансового регулювання можна назвати праці А. Афонсо [1], Дж. Джаллеса [1], Дж. Делона [2], А. Саммерса [2], В. Танзі. Питання формування та реалізації фінансової політики досліджуються у працях вітчизняних вчених: І. Запатріної [4], А. Мазаракі [3, 5], І. Луніної [6], В. Федосова [9], І. Чугунова [3, 7, 8], С. Юрія [9] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття основних напрямів фінансової політики в умовах економічних перетворень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Однією з вагомих ознак кожної країни є фінансова система та здатність проведення відповідними державними інститутами соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення потреб та інтересів суспільства. Фінансова політика як складова економічного розвитку є дієвим інструментом регулювання соціальних та економічних процесів. Вітчизняний та зарубіжний досвід становлення системи державного фінансово-економічного регулювання свідчить, що найбільш важливими завданнями в процесі розробки та реалізації фінансової політики є підвищення якісного рівня життя населення, удосконалення системи державних фінансів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, у тому числі шляхом покращання рівня інвестиційної привабливості країни та її адміністративно-територіальних одиниць, здійснення структурних змін в економіці, що спрямовано на підвищення темпів економічного зростання держави.

Трансформаційні процеси зумовлюють переорієнтацію пріоритетів державної соціально-економічної політики в частині стимулювання розвитку сфери послуг, удосконалення політики соціального захисту населення та політики перерозподілу доходів. Важливим є створення і забезпечення методологічних та інституційних передумов для формування ефективної соціально орієнтованої економіки з урахуванням потреб та

інтересів суспільства. Поглиблення інтегрованості національних економік у світову, посилення глобалізаційних процесів, динамічність економічних перетворень зумовлюють необхідність вдосконалення моделі соціально-економічного розвитку країни. На сучасному етапі посилюється вплив фінансового регулювання держави на процеси економічного відтворення. Діючі моделі економічного розвитку, в тому числі американська, азіатсько-тихоокеанська, неоліберальна західноєвропейська та скандинавська, певним чином, трансформуються шляхом адаптації інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку, посилюючи дієвість фінансового механізму економічного зростання.

Економічну сутність фінансової політики можна представити як складову соціально-економічного розвитку, яка полягає у використанні та реалізації сукупності відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання у взаємозв'язку з стратегічними пріоритетами розбудови країни з метою забезпечення суспільних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки. Основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного зростання. Формування та реалізація дієвої фінансової політики має ґрунтуватися на принципах централізації, єдності, самостійності, збалансованості, обґрунтованості, системності, комплексності, що спрямовано на забезпечення оптимальних співвідношень між складовими системи фінансового регулювання.

За останні десятиліття світова фінансова система постійно розвивалась та відповідно змінювалась її структура, в тому числі проходило активне становлення фінансового ринку, вдосконалювались фінансові механізми інтеграції між країнами, на ринках фінансового капіталу з'являлись нові фінансові інструменти, відбувалось розширення обсягу фінансових послуг. Зазначені трансформації фінансової системи, в достатній мірі, позитивно впливали на підвищення ефективності підприємницької діяльної, активізацію ділової активності та стимулювання соціально-економічного розвитку. Однак із початком глобальної фінансово-економічної рецесії зусилля фінансових інститутів було спрямовано на пошук дієвих механізмів регулювання фінансової сфери та економіки. Найбільш вагомим інститутом, який здатний в середньостроковій перспективі коригувати економічний цикл та прискорити шлях переходу від рецесії до економічного зростання є фінансова система.

Фінансова політика має досліджуватись як вагова складова економічного розвитку країни, підвищення якісного рівня фінансового регулювання сприятиме посиленню результативності здійснення інституційних змін фінансової системи та економічного середовища у цілому. В умовах трансформаційних перетворень доцільним є посилення впливу державного регулювання з метою стимулювання економічного зростання, натомість у період економічного поживлення та розвитку більш доцільним є зменшення рівня державного регулювання, що спрямовано на підвищення ефективності реалізації механізмів саморегулювання економіки. Варто зауважити, що поєднання механізмів державного регулювання та саморегулювання потребує наявності адекватної інституційної інфраструктури. Вагомим завданням держави у процесі стимулювання економічного зростання є забезпечення сприятливих умов для розвитку підприємництва, покращання рівня ділової активності населення, підвищення інвестиційного рейтингу країни та її адміністративно-територіальних одиниць. З огляду на зазначене, важливим є досягнення макроекономічної стабільності та удосконалення фінансового механізму економічного зростання. Фінансова політика є однією з найбільш вагомих складових системи

державного регулювання, основою реалізації механізму впливу держави на економічні процеси. Використовуючи інструменти фінансової політики держава здійснює значний вплив на обсяг та структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу, державних фінансів, рівень зайнятості, інфляції тощо. Фінансова політика може здійснюватись за допомогою адміністративних, ринкових та змішаних методів економічного регулювання. Важливими особливостями адміністративних методів є пряме втручання держави в економічні процеси, шляхом встановлення співвідношення національної та іноземної валют, регулювання цін на певні групи товарів, обмеження експортних чи імпорتنих операцій, у тому числі шляхом введення додаткових податкових зборів та митних платежів, тощо. До ринкових методів фінансової політики слід віднести використання бюджетно-податкових механізмів соціально-економічного розвитку та регулювання грошово-кредитного ринку з використанням ринкових механізмів центрального банку. Вагомим інструментом грошово-кредитної політики є регулювання облікової ставки, змінюючи значення цього показника фінансовий регулятор здійснює відповідний вплив на кредитну діяльність та рівень ліквідності банківських установ. Підвищення облікової ставки впливає на збільшення відсоткових ставок за кредитами. В умовах трансформаційних перетворень доцільним є активізація кредитування, стимулювання господарської діяльності з метою відновлення та поживлення економічного зростання. Натомість, в умовах економічного розвитку, з метою недопущення "перегріву" економіки та регулювання структури кредитного портфеля фінансовий регулятор має підвищувати рівень облікової ставки.

Значним чином на темпи, якісний рівень та збалансованість економічного зростання впливають структурні складові системи соціально-економічного розвитку, у тому числі рівень національної економіки, фінансова політика, інституційне середовище економіки, система соціального розвитку суспільства. Важливим є удосконалення регуляторного механізму фінансової політики з урахуванням ступеню розвитку соціально-економічних відносин країни. Фінансова політика має досліджуватись як вагова складова системи інститутів суспільства, підвищення якісного рівня фінансового регулювання сприятиме посиленню результативності здійснення інституційних змін фінансової системи та економічного середовища у цілому. Важливим завданням фінансово-економічної політики є її належна адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічні процеси. Сучасні інституційні зміни системи фінансового регулювання спрямовані на формування відповідних адаптивних очікувань економічних інститутів, які посилюють тенденцію сталого економічного зростання країни на середньо- та довгострокову перспективу. Від якісного рівня реалізації інституційних механізмів фінансової політики, в достатній мірі, залежить динамічність фінансової системи країни. Вагомою особливістю розвитку фінансових систем у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою є систематичне інвестування фінансових ресурсів у накопичення системи знань, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень [3].

Вдосконалення економічної політики має здійснюватись з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та позитивного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. За роки економічної рецесії спостерігається зниження темпів економічного розвитку. Середній показник зростання валового внутрішнього продукту за період 2007—2016 років становить для країн БРІК — 5,4 відсотків, Німеччини — 1,5 відсотка, США — 1,2 відсотка, Франції — 1,0 відсотка, Японії — 0,8 відсотка, Великобританії —

0,6 відсотка. З метою досягнення більш стабільного економічного відновлення у розвинутих країнах світу та країнах, що активно розвиваються було визначено пріоритетні заходи фінансової політики, в тому числі посилення рівня бюджетного стимулювання реального сектору економіки, оптимізація видаткової частини бюджету, підтримка достатнього рівня ліквідності та проведення ліберальної грошово-кредитної політики, відновлення довіри до фінансових інституцій.

Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. В умовах трансформаційних перетворень постає необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економіку, вдосконалення механізму економічного зростання. Важливим є встановлення оптимальної структури фінансової системи, яка б враховувала взаємодію державного регулювання економічних процесів і відповідних механізмів саморегулювання, що потребує наявності належної інституційної системи, достатнього рівня розвитку фінансових інститутів. Вагомим завданням фінансово-економічної політики є її адаптація до змін структури фінансових відносин, впливу зовнішніх економічних факторів, якісних перетворень фінансової системи. При формуванні фінансової політики на середньострокову перспективу необхідним є врахування впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічну систему, які визначають тенденції соціально-економічного розвитку. До екзогенних факторів відносяться темпи росту валового внутрішнього продукту країн, що формують попит на основні групи товарів вітчизняного експорту, рівень цін на продукти експорту та імпортовані енергоносії, обсяги та структура іноземних інвестицій, кон'юнктура на світових фінансових ринках, яка впливає на можливості держави здійснювати запозичення та операції по рефінансуванню державного боргу. До внутрішніх економічних факторів належить частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет та державні цільові фонди, прогнозований обсяг бюджетних доходів та видатків, дефіциту (профіциту) бюджету, обсяг прямого та гарантованого державного боргу, показники співвідношення заощаджень та інвестицій в економіку, грошово-кредитного регулювання.

Розробка середньострокового прогнозу фінансової політики країни має бути спрямованою на вирішення наступних завдань: зниження рівня інфляції, підтримку стабільного курсу національної грошової одиниці, підвищення рівня ліквідності банківської системи, зменшення ступеню впливу економічних ризиків на функціонування фінансових ринків, посилення фінансової стійкості бюджетної системи, покращання дієвості структурних перетворень фінансової системи, стимулювання заощаджень населення та їх подальша трансформація у інвестиції в реальний та фінансовий сектор економіки. Пріоритетним напрямом вдосконалення інституційного середовища механізму фінансової політики є підвищення частки наукоємного та високотехнологічного виробництва в структурі валового внутрішнього продукту, посилення результативності державного інвестування, створення належних умов для впровадження інновацій у виробничий процес, сприяння залученню іноземних інвестицій. Реалізація зазначеного потребує посилення дієвості механізмів захисту прав інвесторів, подальшого розвитку фінансово-кредитних інструментів, покращання рівня адміністрування податків та забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності.

Фінансове регулювання економічного розвитку країни є одним з важливих інструментів впливу на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу та використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва. Основними завдан-

нями фінансового регулювання є забезпечення економічного зростання на засадах інституційно-інвестиційного розвитку та структурних змін фінансової системи, створення сприятливих умов для збільшення обсягів високотехнологічного виробництва, стимулювання обсягів внутрішнього попиту. Динамічність фінансових перетворень обумовлює доцільність синтезу та взаємодії інструментів бюджетно-податкового та грошово-кредитного регулювання. Подальше вдосконалення методологічних підходів до формування державної фінансової стратегії забезпечить посилення дієвості впливу регуляторних фінансових механізмів на економічний розвиток країни. Формування ефективного механізму фінансового регулювання є актуальним та взаємопов'язаним із розширенням функцій, необхідність виконання яких постає перед державою. Співвідношення між складовими архітектури фінансової системи формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціально-економічні процеси. Розробка заходів у сфері фінансової та монетарної політики, регулювання фінансового ринку має враховувати стадії економічного циклу, сприяти активізації основних факторів економічного зростання, до яких належить технологічність економіки, рівень розвитку людського потенціалу, інтегрованості вітчизняної економіки у світовий простір. Важливим є покращення інституційного середовища, яке характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, ступінь впливу державного фінансового регулювання, що створює умови для розвитку економіки та соціальної сфери [5].

З метою стабілізації фінансового сектору та підтримки рівня економічної активності підприємств доцільним є розробка та реалізація сукупності заходів фінансового регулювання, які включають бюджетне стимулювання внутрішнього попиту, використання дієвих інструментів грошово-кредитного регулювання, додаткову капіталізацію фінансових установ. Достатньо високий якісний рівень фінансових інститутів, своєчасність та обґрунтованість рішень щодо планування належного обсягу державних видатків на відповідні цілі сприяють створенню передумов для економічного зростання. Одним з пріоритетних напрямів бюджетного регулювання у сфері видатків є модернізація інфраструктури, розбудова моделі соціального захисту населення, пошуку форм взаємодії бюджетної та страхової складової, ролі держави у регулюванні інвестицій, державних пенсійних фондів, механізмів гарантування суспільного добробуту.

В умовах трансформаційних перетворень, бюджетний дефіцит використовувався як дієвий інструмент антициклічного регулювання, що в свою чергу, зумовило зростання рівня державного боргу. Крім того, в даний період часу, реалізовувались державні програми рекапіталізації фінансових установ, збільшення рівня ліквідності банківської системи, викупу проблемних фінансових активів. З огляду на зазначене, одним із пріоритетних напрямів фінансової політики є зниження рівня державного боргу та боргового навантаження на бюджет. Із поступовим відновленням економічного зростання здійснюється оптимізація бюджетних видатків шляхом встановлення граничних меж видатків на середньострокову перспективу. Важливим є подальше реформування системи державних фінансів, що сприятиме досягненню довгострокової макроекономічної стабільності. Інституційні зміни податкової політики повинні бути спрямовані на зниження рівня макроекономічних ризиків сповільнення темпів зростання економіки. Одним із заходів вдосконалення податкової політики визначено скорочення обсягу податкових пільг, що дозволить збільшити доходну частину бюджету.

На сучасному етапі розвитку постає необхідність подальшого вдосконалення фінансової політики, яка б забезпечувала сприятливі умови для відновлення дина-

міки стійкого економічного зростання, розвитку внутрішнього ринку товарів та послуг, оптимізації механізму формування та розподілу національного доходу та валового внутрішнього продукту між галузями економіки та населенням. У процесі реалізації виваженої бюджетно-податкової, грошово-кредитної, соціальної і інвестиційної політики, органи фінансового регулювання мають більш поглиблено враховувати інституційний підхід щодо формування архітектури фінансової системи, з огляду на структурні особливості економіки та пріоритети суспільного розвитку. Для підвищення результативності структурних перетворень економіки та забезпечення макроекономічної стабільності важливим є удосконалення системи управління державними фінансами. З метою реалізації зазначеного, доцільним є посилення дієвості податкової політики країни, запровадження середньострокового бюджетного планування, стратегічного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, підвищення рівня ліквідності державних цінних паперів, подальший розвиток системи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю. У сфері податкової політики необхідним є реалізація заходів щодо спрощення певних процедур податкового адміністрування, зменшення кількості витрат часу на сплату податків та подачу податкової звітності, зменшення кількості податкових платежів, підвищення рівня інституційного середовища податкової системи. Важливим є поступове зниження показника питомої ваги видатків зведеного бюджету та бюджетів державних цільових фондів у валовому внутрішньому продукті у середньо- та довгостроковій перспективі. Із початком поживлення економіки та відновлення стійкої динаміки росту реального валового внутрішнього продукту, доцільним є обмеження показника бюджетного дефіциту. Враховуючи, що найбільш вагомим джерелом фінансування бюджету виступають внутрішні та зовнішні заощадження, для реалізації збалансованої фінансово-бюджетної політики в період економічного зростання доцільним формувати бюджет із дефіцитом, який не перевищуватиме значень показника частки видатків на обслуговування державного боргу.

Реалізація грошово-кредитної політики в середньостроковій перспективі має ґрунтуватися на принципах забезпечення цінової стабільності, поглиблення координації із бюджетно-податковою політикою країни, підвищення дієвості політики щодо встановлення валютного курсу використовуючи ринкові методи регулювання, забезпечення належного рівня прозорості діяльності грошово-кредитного регулятора перед суспільством. Поступове та обґрунтоване зростання показника монетизації економіки в середньостроковій перспективі є одним з необхідних заходів активізації ділової активності; щодо сприяння розвитку внутрішнього фінансового ринку та посилення рівня його ліквідності; створення умов для залучення інвестицій. Пріоритетним напрямом валютної політики є поступове підвищення гнучкості курсоутворення, що надасть можливість зменшити участь центрального банку в операціях на внутрішньому валютному ринку та відповідно знизити вплив зазначених операцій на формування грошової пропозиції.

Значну роль у забезпеченні збалансованого економічного зростання належить бюджетно-податковій політиці. У країнах із трансформаційною економікою використання інструментів бюджетно-податкової політики має більш результативний вплив на стан економічного циклу та рівень регулювання соціально-економічних процесів аніж грошово-кредитної політики, дієвість якої, значною мірою, залежить від інтегрованого показника розвитку фінансового ринку. Світовий досвід свідчить, що з еволюційним розвитком суспільних відносин зростає роль держави у розподільчих процесах, регулюванні розвитку економіки країни та адміністратив-

но-територіальних одиниць, що відповідно відображається на зростанні обсягу видатків бюджету. Вагомим завданням економічної політики держави є раціональний перерозподіл фінансових ресурсів між різними рівнями бюджетної системи з метою створення сприятливих умов для розвитку виробництва, підвищення якісного рівня життя населення, оптимізації бюджетних видатків.

Вагомим інструментом впливу держави на соціально-економічні процеси є бюджетне регулювання у сфері видаткової частини бюджету, механізм впливу видатків бюджету на обсяг сукупного попиту та пропозиції передбачає доцільність їх збільшення у період економічного спаду та відповідно зменшення у період стійкого економічного зростання. Водночас важливим є формування оптимальної структури видаткової частини бюджету, яка була б достатньою для виконання основних функцій держави у сфері соціального захисту, національної оборони, забезпеченні громадського порядку, охорони здоров'я, освіти а також створювала відповідні можливості дієвого впливу державних фінансових інститутів на економічну систему [7]. Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що підтримка деяких галузей економіки, переважно сільського господарства та будівництва за рахунок прямого впливу видатків бюджету є важливим інструментом стимулювання їх розвитку. Надання цільових дотацій з бюджету, компенсація процентних ставок за кредитами за рахунок бюджетних ресурсів, укладення форвардних контрактів на поставку продукції, механізми державно-приватного партнерства є вагомими інструментами підтримки збалансованого та стійкого розвитку вітчизняної економіки. Пріоритетним напрямом впливу держави на рівень економічного зростання є розбудова інфраструктури, якісний рівень якої значною мірою впливає на рівень ділової активності, інтенсивність торговельного обороту, що позитивно відображається на покращенні рівня економічного розвитку. Важливими завданнями держави є підвищення частки високотехнологічних укладів економіки, сприяння розвитку її інноваційної складової, доцільним є використання механізму бюджетного фінансування галузей економіки, що визначають науково-технічний прогрес. Пріоритетним напрямом бюджетної політики у вирішенні зазначеного є надання державних гарантій під високотехнологічні інвестиційні проекти, реалізація яких сприятиме зростанню зайнятості, збільшенню обсягу валового внутрішнього продукту та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки.

Фінансова політика країни для підвищення рівня її результативності потребує постійного удосконалення системи прогнозування фінансово-бюджетних показників на середньо- та довгострокову перспективу. Важливим є поєднання сукупності методів прогнозування, в тому числі детерміністичного, стохастичних, макро-економічного моделювання на основі системного підходу, що забезпечить посилення якісного рівня фінансового прогнозування та сприятиме підвищенню адаптивності фінансово-бюджетної політики до соціально-економічних трансформацій. У процесі прогнозування доходної частини бюджету важливим є використання динаміки, особливостей та сезонності надходжень доходів. Потребує подальшого розвитку аналітичний інструментарій факторного аналізу, що дозволить підвищити якісний рівень прогнозування кількісного впливу екзогенних чинників та стан доходної частини бюджету. Визначено основні фактори впливу на динаміку найбільш значимих податкових надходжень до бюджету, в тому числі податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств, акцизного податку та мита. Обґрунтовано доцільність подальшого розвитку механізму оцінки ефективності використання видатків державного та місцевих бюджетів виходячи з ґрунтового аналізу їх кількісно-

го впливу на економічне зростання та соціальний розвиток, що потребує розширення сфери застосування програмного та галузевого підходу в процесі бюджетного планування [4].

Для посилення дієвості бюджетного прогнозування та планування важливим є підвищення ролі ендегенних факторів економічного зростання, розширення обсягів внутрішнього попиту, вдосконалення інституційних механізмів бюджетно-податкового регулювання, моніторингу оцінки ефективності бюджетних видатків, формування збалансованого бюджету в ході економічного циклу. Визначено необхідність розширення періоду бюджетного прогнозування, що обумовлено, певною мірою, посиленням ролі бюджетного регулювання в стимулюванні економічного зростання, демографічними тенденціями, значним ступенем впливу розвитку вітчизняної економіки від зовнішньоекономічної кон'юнктури та глобалізаційних перетворень. Формування основних напрямів бюджетної політики на довгострокову перспективу має бути спрямованим на вирішення поставлених завдань розвитку економіки та розбудови соціальної інфраструктури з дотриманням принципів економічної обґрунтованості, соціальної справедливості, субсидіарності. Крім того, бюджетна стратегія має включати не тільки прогностичні значення індикативних показників розвитку бюджетної системи але й показники питомої ваги видатків на цільові програми соціально-економічного розвитку в структурі видаткової частини бюджету та валового внутрішнього продукту з урахування терміну виконання та реалізації даних програм. Зазначене, сприятиме формування збалансованого бюджету, посилить бюджетну результативність, підвищить рівень керованості фінансово-бюджетних процесами [8]. Перспективне фінансово-бюджетне прогнозування спрямоване на посилення ролі бюджету як інструменту регулювання економіки та соціальної сфери, сприяння збалансованому економічному зростанню, оцінці можливих економічних ризиків, що впливатимуть на стійкість фінансово-бюджетної системи. Середнє значення показника частки доходів зведеного бюджету в валовому внутрішньому продукті на 2019–2023 роки становить — 32,35 відсотка, видатків — 34,52 відсотка, відповідно дефіциту зведеного бюджету — 2,17 відсотка. На цьому етапі вдосконалення фінансових відносин, постає необхідність розробки довгострокової бюджетної стратегії, що спрямовано на посилення дієвості соціально-економічної політики країни.

Фінансова політика є вагомим інструментом регулювання економічного розвитку країни. Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати удосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування та прогнозування, поступове обґрунтоване зростання показника монетизації, розвиток інститутів фінансового посередництва, підвищення дієвості валютного регулювання, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості.

ВИСНОВКИ

Фінансова політика є дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси. Вагомими завданнями у процесі розробки та реалізації фінансової політики є удосконалення системи державних фінансів, посилення ефективності регулятивної функції бюджетно-податкових, монетарних механізмів, здійснення структурних змін в економіці, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання країни. Система фінансово-економічних інститутів є результатом розвитку та постійного вдосконалення відповідних взаємовідносин у процесі формування, регулювання та використання національного доходу з метою задоволення потреб суспільства. Результативність економічних перетворень,

значною мірою, залежить від якісного рівня інституційної складової фінансової архітектури, стійкості фінансової системи країни, дієвості впливу фінансових інструментів на економічний розвиток країни. Удосконалення механізму фінансової політики повинно здійснюватись з урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. На цьому етапі розвитку фінансових відносин, необхідним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів фінансової політики виходячи з основних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу. Доцільно враховувати відповідний зарубіжний досвід в частині проведення дієвої грошово-кредитної політики, посилення ефективності бюджетного стимулювання економіки, підвищення якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування та державного фінансового контролю. Вагомим є реалізація заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного експорту з використанням інструментів валютного регулювання. Важливим є створення належних інституційних умов для формування ефективної фінансової системи, оптимізації механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Фінансова політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль в визначенні цілей, завдань структурних перетворень бюджетно-податкової, грошово-кредитної системи з урахуванням циклічної динаміки економічного розвитку. З огляду на зазначене, інституційні фінансові механізми повинні посилювати рівень адаптивності до змін екзогенних чинників впливу на економічні процеси, підвищувати роль ендогенної складової у забезпеченні економічного зростання в середньостроковій перспективі. Визначено доцільність підвищення дієвості координації складових фінансово-бюджетної політики.

Пріоритетними напрямками фінансової політики на середньострокову перспективу мають стати вдосконалення інституційного середовища фінансового регулювання, підвищення дієвості фінансово-бюджетного планування і прогнозування, поступове та виважене зростання показника монетизації, вдосконалення механізмів валютного регулювання, утримання стабільного рівня цін, посилення взаємозв'язку фінансового регулювання із циклічністю економічного розвитку, забезпечення макроекономічної збалансованості. Вагомим є подальше зміцнення ролі фінансової складової розвитку суспільства в забезпеченні збалансованого економічного зростання. Водночас необхідним є удосконалення інституційних засад фінансового забезпечення соціальної сфери, що надасть можливість підвищити рівень соціальних гарантій держави та стійкість бюджетної системи.

Література:

1. Afonso A., Jalles J. Fiscal composition and long-term growth // *Applied Economics*. 2014. — vol. 46 (3). — P. 349—358.
2. Delong J., Summers L. Fiscal policy in a depressed economy. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2012 (1), P. 233—297.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 376 с.
4. Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.00.08 / І.В. Запатріна. — К., НДФІ, 2008. — 32 с.
5. Мазаракі А.А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України / А.А. Мазаракі, С.В. Волосович // *Вісник КНТЕУ*. — 2016. — № 1. — С. 5—23.
6. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: монографія / За ред. І.О.Луїнової; Київ: Ін-

т економіки та прогнозування НАН України, 2014. — 296 с.

7. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни // *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. — 2016. — № 28/1. — С. 217 — 226.

8. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов // *Казна України*. — 2014. — № 6. — С. 25—28.

9. Фінанси / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — 611 с.

References:

1. Afonso, A. and Jalles, J. (2014), "Fiscal composition and long-term growth", *Applied Economics*, vol. 46 (3), pp. 349—358.
2. Delong, J. and Summers, L. (2012), "Fiscal policy in a depressed economy", *Brookings Papers on Economic Activity*, vol. (1), pp. 233—297.
3. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. and Kanieva, T.V. (2015), *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren'* [State financial regulation of economic transformations], Kyiv.nats.torh.-ekon.un-t, Kyiv, Ukraine.
4. Zapatrina, I.V. (2008), "Budgetary regulation of economic growth", Ph.D. Thesis, Economy, NDFI, Kyiv, Ukraine.
5. Mazaraki, A.A. and Volosovych, S.V. (2016), "The domains of institutional modernization of the financial system of Ukraine", *Visnyk KNTEU*, vol. 1, pp. 5—23.
6. Lunina, I.O. (2014), *Rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Development of public finances of Ukraine in the conditions of globalization], *In-t ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.
7. Chuhunov, I.Ya. and Ihnatiuk, I.M. (2016), "Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country", *Ekonomichnyy visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, vol. 28/1, pp. 217—226.
8. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system of socio-economic development of the country", *Kazna Ukrainy*, vol. 6, pp. 25—28.
9. Yuriy, S.I. and Fedosov, V.M. (2008), *Finansy* [Finances], Znannia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2018 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Виходить 12 разів на рік

**Видання включено до переліку наукових фахових
видань України з ЕКОНОМІКИ**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73